

Finansiran od strane
Evropske unije

MODEL OBEZBEĐENJA KVALITETA PREDVOĐEN OD STRANE KOLEGA

PRAKTIČNI VODIČ ZA EFIKASNO POSMATRANJE ČASA

Projekat "Podrška osnovnom i višem srednjem obrazovanju"

Uvod

Ova brošura je osmišljena da pomogne obrazovnim stručnjacima da efikasno posmatraju časove.

Saveti u ovoj brošuri zasnovani su na dokazanim akademskim istraživanjima. Međutim, pošto je ovo praktičan vodič, neće se citirati akademski izvori. Bibliografija na kraju brošure sadrži akademske izvore na kojima se zasnivaju ovi saveti

Pojmovnik

Ocenjivanje priznanjem je kada nastavnik koristi kvačice, jednostavne oznake ili ispravke (10/10), pečat i/ili kratke komentare zasnovane na postignuću.

Diferenciranje po sadržaju podrazumeva korišćenje različitih formata isporuke kao što su video, tekstovi, predavanja ili audio.

Diferenciranje po proizvodu znači da nastavnici procenjuju isto znanje ili veštinu za svakog učenika, ali svojim učenicima nude različite načine da pokažu svoje znanje (npr. video, pisani izveštaj).

Diferenciranje po procesu, znači da nastavnici podučavaju isti koncept ili veštinu svakom učeniku, ali razlikuju način na koji se podučava. Učenici mogu da rade u parovima ili grupama, koriste tehnologiju, koriste objekte koji bi im pomogli da razumeju koncept.

Diferenciranje po okruženju za učenje znači da nastavnik menja ili fizičko okruženje ili atmosferu u kojoj učenici rade.. (npr. puštanje opuštajuće muzike, omogućavanje učenicima da rade sami ili u grupama).

Povratna informacija može biti pismena ili usmena. To je informacija koju nastavnik daje učenicima o njihovom učinku. (Davanje ocene učenicima, npr. 1,2,3,4,5 nije povratna informacija)

Formativno ocenjivanje: koristi se za informisanje procesa nastave i učenja. Ono identifikuje zablude i nedostatke u učenju i poboljšava nastavu kao i učenje. Na primer: kvizovi, razmišljanja u razredu, upotreba pitanja prelomne tačke, ankete, grupni rad.

Formativno ocenjivanje dugog ciklusa: Postignuće učenika se prati u svim nastavnim jedinicama. Ciklus može biti od 4 nedelje do 1 godine. Podaci se koriste za usklađivanje nastavnog plana i programa, praćenje nastave nastavnog plana i programa i praćenje postignuća učenika u dužem vremenskom periodu. Na primer: ocenjivanje na kraju semestra. Ocenjivanje na kraju godine.

Formativno ocenjivanje srednjeg ciklusa: Ovo ocenjivanje se radi na kraju jedne faze učenja.

Ovo ocenjivanje se radi svake 1 do 4 nedelje. Na primer: Ocenjuje se delo koje je kulminacija tri nedelje rada. Test iz matematike posle dve nedelje predavanja o razlomcima.

Formativno ocenjivanje kratkog ciklusa: Drugačije „responzivna nastava“. Ova evaluacija se vrši tokom časa ili između časova. Nastavnik reaguje na podatke prikupljene na nastavi i shodno tome prilagođava nastavu. Primer: Pitanja u prelomnom trenutku, posmatranje nastavnika, kvizovi, odgovaranje na pitanje na individualnoj tabli ili papirićima.

Pitanje u prelomnom trenutku (Hinge question) je ključna provera razumevanja u nekoj tački lekcije koja je ključna da je učenici razumeju. Svaki učenik mora odgovoriti na pitanje u roku od dva minuta. Nastavnik mora biti u stanju da prikupi i protumači odgovore svih učenika za 30 sekundi i odluči kako će nastaviti sa lekcijom.

Metakognicija se odnosi na načine na koje učenici prate i svrsishodno usmeravaju svoje učenje.

Vršnjačko ocenjivanje je kada učenici, prema postavljenim kriterijumima ocenjivanja, preuzimaju odgovornost za ocenjivanje rada svojih vršnjaka.

Responzivna nastava: je još jedan način da se kaže formativno ocenjivanje u kratkom ciklusu.

Rubrika je vodič koji se koristi za procenu performansi, proizvoda ili projekta. Obično uključuje kriterijume učinka; i skalu ocene (odličan, dobar, zadovoljavajući, nezadovoljavajući ili 1,2,3,4,5 ili A, B, C, D,E)

5	4	3	2	1
Pokazao je temeljno razumevanje zadatka	Pokazao je sveobuhvatno razumevanje zadatka	Pokazao osnovno razumevanje zadatka	Pokazao je ograničeno razumevanje zadatka	Nije razumeo zadatak.

Samo ocenjivanje: je kada učenici ocenjuju ili procenjuju sami sebe. Oni mogu da procene svoje postupke, svoj stav ili učinak.

Samoregulisani učenici: razumeju i kontrolišu svoje okruženje za učenje. Sposobnosti samoregulacije uključuju postavljanje ciljeva, samonadgledanje i samoučenje.

Savet učenika: je grupa učenika koju su izabrali njihovi vršnjaci da se bavi pitanjima koja se tiču dobrobiti učenika, studentskih interesa. Trebalo bi da bude deo organa za donošenje odluka u školi.

Kriterijumi uspeha: je lista karakteristika koje nastavnik želi da učenici uključe u svoj rad tokom časa. Pomažu učenicima da samostalno prate svoj napredak.

Izvanredna profesionalna praksa

	Izvanredno
Planiranje	Ciljevi časa su jasni i povezani sa temom. Plan jasno dokazuje individualizovano učenje kroz korišćenje aktivnosti, diferenciranje i strategije ocenjivanja. Predloženi resursi su jasno usklađeni sa ciljevima lekcije. Učenici su izazvani na odgovarajući način
Poznavanje predmeta	Odlično poznavanje predmeta. Nastavnik prilagođava nastavna znanja uzrastu i sposobnostima učenika. Nastavnik vešto povezuje predmet sa praktičnim situacijama iz stvarnog života.
Ponašanje i odnos učenika prema učenju	Veoma visok nivo angažovanja, ljubaznosti, saradnje i saradnje među svim učenicima. Postoji produktivna klima za učenje u kojoj se učenici osećaju cenjenim i sigurnim.
	Nastava se odvija bez prekida. Strategije upravljanja ponašanjem doprinose stalnoj pozitivnoj klimi za učenje. Odnos učenika prema sopstvenom učenju i prema učenju drugih je primeran.

Izvanredna profesionalna praksa

	Izvanredno
Formativno ocenjivanje i povratne informacije	<p>Prethodno učenje se tačno procenjuje kroz dijagnostičke procene kao što su prelomna pitanja i druge formativne procene kratkog ciklusa.</p> <p>Dijagnostičke procene se koriste na odgovarajući način. Nastavnik efikasno reaguje na dijagnostičke procene u okviru lekcije i u skladu sa tim prilagođava lekciju.</p>
Nastavne strategije	<p>Lekcija obuhvata maštovite strategije koje izazivaju učenike. Podstiču kritičko mišljenje i kreativnost.</p> <p>Nastavne strategije individualizuju učenje kroz diferencijaciju sadržaja procesa, proizvoda i okruženja za učenje.</p>
	<p>Ispitivanje sistematski proverava razumevanje, identifikuje pogrešne koncepcije i predviđa intervencije. Odgovor nastavnika na pitanje ima primetan uticaj na učenje učenika.</p>
	<p>Nastavnik odlično vodi čas. Tempo se koristi na odgovarajući način kako bi se na odgovarajući način proširilo znanje i izazvali učenici.</p>
Napredak u učenju	<p>Svi učenici pokazuju visok nivo entuzijazma i interesovanja. Oni su samouvereni i angažovani na času.</p> <p>Učenici vode učenje i razumeju naredne korake u procesu učenja.</p>

Nezadovoljavajuća profesionalna praksa

	Nezadovoljavajuće
Planiranje	Planiranje i priprema je neadekvatna ili nejasna
poznavanje predmeta	Poznavanje predmeta je ograničeno. Poznavanje predmeta je neprimereno uzrastu i sposobnostima učenika. Nastavnik često greši u vezi sa predmetom koji se predaje.
Ponašanje i odnos učenika prema učenju	Ne može se dokazati da postoji pozitivna klima za učenje.
Formativno ocenjivanje i povratne informacije	Tokom ocenjivanja malo se uzima u obzir prethodno učenje. Nema dokaza o diagnostičkom formativnom ocenjivanju kao što su prelomna pitanja u okviru lekcije. Nastavnik ne vrši nikakva prilagođavanja u nastavi i učenju.
	Učenici dobijaju ocenu 1,2,3,4,5 bez pismene ili usmene povratne informacije.
	Studenti ne ocenjuju sami svoj rad. Bez povratne informacije dobijaju ocenu 1,2,3,4,5

Nezadovoljavajuća profesionalna praksa

	Nezadovoljavajuće
Nastavne strategije	Nema dokaza o ciljevima učenja ili diferenciranju. Svi učenici rade isti zadatak istim tempom. Aktivnosti ne zadovoljavaju individualne potrebe učenika.
	Nastavu karakterišu zatvorena pitanja nekolicini učenika. Ne koriste se dijagnostička/formativna pitanja za ocenjivanje.
	Času nedostaje tempo i rezultira malim angažovanjem učenika. Čini se da učenici rade isti zadatak istim tempom.
Napredak u učenju	Učenici su pasivni. Nastava ne uspeva da angažuje, oduševi ili motiviše učenike.

Neformalna posmatranja

Neformalna posmatranja su često nenajavljene kratke posete učionici od 10 do 15 minuta.

Takođe mogu biti posmatranja celog školskog časa koje sprovode kolege da bi pružile podršku i smernice.

Formalna posmatranja

Formalna posmatranja obično sprovode članovi školskog rukovodnog tima. Oni su uvek unapred dogovoreni i obično uključuju sastanke pre i posle posmatranja.

Formalna posmatranja se koriste kao deo procesa ocenjivanja i osmišljena su kako bi se obezbedila odgovornost osoblja.

Svrha podržavajućeg neformalnog posmatranja časa

Svrha podržavajućeg neformalnog posmatranja časa je

- Razvijanje, mentorisanje i obučavanje nastavnika da unaprede svoje veštine.
- Deljenje efikasne profesionalne prakse između osoblja i departmana.
Razvijanje inovativnih pristupa nastavi.
- Iznošenje zapažanja o pojedinačnim učenicima ili grupama učenika za
- podršku nastavnicima.

Neformalna posmatranja časova ne bi trebalo da budu osuđujuća niti da se koriste kao deo formalnog procesa ocenjivanja.

Najbolja praksa informalnog posmatranja časa

- Škole bi trebalo da imaju „politiku otvorenih vrata“ u kojoj je podržavajuće i konstruktivno neformalno posmatranje školskih časova ugrađeno u školskoj kulturi.
- Svi članovi osoblja bi trebalo da imaju mogućnost da „svrate“ na časove kolega.
- Neformalna posmatranja časova treba da se koriste za praćenje nakon radionica za stručno usavršavanje. To može pomoći školama da procene delotvornost radionica.
- Neformalna posmatranja bi trebalo da se koriste kao osnova za obuku nastavnika. Efikasno treniranje između kolega može se desiti samo ako se školski časovi posmatraju.
- Neformalna posmatranja treba da se koriste za procenu celokupnog školskog učinka i da se uključe u samoocenjivanje škole.

Efikasno samoocenjivanje nastave i učenja može se napisati samo nakon opsežnog neformalnog posmatranja časova u školi.

Svrha formalnog posmatranja časa

Formalna posmatranja se mogu koristiti na isti način kao i neformalna posmatranja

Formalna posmatranja se mogu koristiti:

- za azvijanje, mentorisanje i obučavanje nastavnika da unaprede svoje veštine.
- za deljenje efikasne profesionalne prakse između osoblja i departmana. za razvijanje inovativnih pristupa nastavi.
- za iznošenje zapažanja o pojedinačnim učenicima ili grupama učenika za podršku nastavnicima.

Međutim, formalna posmatranja se takođe koriste da bi se obezbedila odgovornost osoblja. Koriste se kao deo formalnog procesa ocenjivanja.

Kao rezultat toga, ona nisu toliko efikasna kao neformalna posmatranja u prikupljanju tačnih podataka o kvalitetu svakodnevnog učenja i nastave u školi.

Najbolja praksa formalnog posmatranja časa

- Škole ne treba da se oslanjaju na formalna posmatranja u procenjivanju kvaliteta svakodnevne nastave i učenja.
- Važno je da škole da imaju „politiku otvorenih vrata“ u kojoj je podržavajuće i konstruktivno neformalno posmatranje školskih časova ugrađeno u školskoj kulturi.
- Iako su rangirane matrice posmatranja časova korisne za procenu profesionalne prakse, važno je da se nastavnici ne ocenjuju bez povratnih informacija o tome kako mogu da se poboljšaju.
- Iako su rangirane matrice posmatranja časova korisne za procenu profesionalne prakse, neki menadžeri mogu smatrati da je označavanje nastavnika ocenom kontraproduktivno. Njihov stručni savet je važniji.

Tehnike posmatranja časova

Gde sedeti

Posmatrač treba da sedi negde u učionici da ne ometa čas previše.

Posmatrajte učenje, a ne podučavanje

Posmatrač bi trebalo da pravi beleške o učenju, a ne o podučavanju.

Važno je shvatiti da čak i ako je lekcija vešto predstavljena, to ne znači da učenici nešto uče.

Posmatrač treba da identifikuje:

- nivo angažovanja učenika
- stepen težine za učenike
- uticaj nastavnog časa na učenje.

Beleške

ako posmatrač posmatra ceo ili polovinu časa, posmatrač treba da zapiše što je moguće više detalja o tome šta učenici rade u pojedinim tačkama časa.

Važno je napisati vreme i posmatranje. Ako je moguće, beležite i imena učenika.

Na primer:

10 min: Svi učenici su bili angažovani na prezentaciji.

25 min: 1 grupa učenika nije aktivna jer nisu razumeli uputstva.

40 min: Albana je završila svoj rad i tražila produžetak aktivnosti bez zahteva nastavnika

Beleške neformalnog posmatranja

Ako posmatrač sprovodi niz brzih neformalnih posmatranja, bolje je da napiše beleške nakon što napusti učionicu kako bi se obezbedilo stvaranje kulture podržavajućeg neformalnog posmatranja u školi.

Razgovarajte sa učenicima

Posmatrač treba da se trudi da tiho razgovara sa učenicima i da ih pita šta uče. (Ali posmatrač ne treba da ometa čas.)

Na primer:

- Šta učite danas?
(Proveriti da li su učenici razumeli cilj časa)
- Šta treba da uradite?
(Da proveriti da li su učenici razumeji uputstva)
- Da li je rad težak za vas?
(Da se proveriti da li je učenje individualizovano)

Posmatrač treba da se fokusira na posmatranje, a ne na interakciju ali takođe treba da diskretno reaguje na specifično okruženje na času i da postupi u skladu sa tim.

Fokus posmatranja časa

Sva posmatranja časova treba prvo da se fokusiraju na ključne pedagoške oblasti.

- Ocenjivanje i povratne informacije
 - Posmatrač treba da traži dokaze o strategijama responzivne nastave, kao što su prelomna pitanja, ili korišćenje tabli za odgovaranje na dijagnostičke procene.
 - Kao rezultat ovog formativnog ocenjivanja kratkog ciklusa, sadržaj lekcije treba da se prilagodi u realnom vremenu kako bi se bolje zadovoljile individualne potrebe učenika.
 - Posmatrač treba da potraži dokaze u knjigama da je samoocenjivanje učenika sistemsko.
 - Nastavnici nikada ne bi trebalo da daju učeniku ocene 1,2,3,4,5 bez pismene ili usmene povratne informacije o tome šta su dobro uradili i šta treba da urade da bi se poboljšali.
 - The observer should look for evidence that rubrics are used to make grading more transparent between student and teacher .

Planiranje

Posmatrač treba da analizira planove časova nastavnika.

Planovi časova ne moraju biti previše detaljni, ali moraju uključiti:

- Jasan cilj učenja i kriterijume uspeha.
- Raznovrsne pedagoške strategije.
- Strategije formativnog ocenjivanja kratkog ciklusa. (npr. prelomna pitanja, dijagnostičke procene, korišćenje mini table itd.)
- Individualizovano učenje. Lekcije se razlikuju po sadržaju, procesu, proizvodu i/ili okruženju za učenje.
- Izazov. Nastavnici bi trebalo da pokušaju da isplaniraju izazov za učenike na svakom času.

Planovi treba da dokazuju realnost onoga što se predaje u učionici. Od suštinskog je značaja da posmatrač uporedi planiranje sa izvođenjem lekcije. Dobra je praksa za nastavnika da promeni elemente plana zasnovanog na strategijama responzivne nastave, kao što su prelomna pitanja i druge dijagnostičke procene časa.

- **Nastavne strategije**

- Prilikom posmatranja časa, posmatrač treba da traži strategije aktivnog i kolaborativnog učenja koje su povezane sa jasnim ciljevima časa.
- Posmatrač treba da traži dokaze o kriterijumima uspeha ili rubrikama koje učenici koriste.
- Posmatrač treba da traži dokaze da se učenicima daje mogućnost da zabeleže i predstave svoje učenje na različite načine.
- Posmatrač treba da traži dokaze da je učenje individualizovano što je više moguće. Čas treba da bude diferenciran *prema sadržaju, procesu, proizvodu i okruženju za učenje*.
- Posmatrač treba da traži dokaze da nastavnik koristi niz tehnika postavljanja pitanja, a ne samo zatvorena pitanja: otvorena pitanja, pronicljiva pitanja...
- Posmatrač treba da traži dokaze da je samoocenjivanje i reflektiranje učenika sistemski deo profesionalne prakse nastavnika.
- Posmatrač treba da traži dokaze da nastavnik ima potrebno znanje o predmetu da efikasno predaje.

- **Upravljanje ponašanjem**

Posmatrač časa treba da proceni nivo angažovanja učenika, saradnje i saradnje među svim učenicima.

Posmatrač treba da proceni klimu za učenje i zabeleži sve smetnje u učenju.

Posmatrač treba da vodi računa o pozitivnim strategijama upravljanja ponašanjem kao što su:

- **Specifične pohvale za pozitivno ponašanja:** Sviđa mi se kako si.....
- Tihi signali: gestovi rukama, izrazi lica itd.
- Tihe ispravke: Ne sramotiti učenike javnim ispravljanjem.
- **Putokaz za ponašanje koje se očekuje:** često deljenje jasnih očekivanja u ponašanju.
- **Uspostavljanje jasnih rutina:** Učenici uvek znaju šta da rade na početku časa ili kada završe sa radom.

Ne gubi se vreme na času neaktivnošću

Lesson observation feedback

- **Informal lesson feedback**

The lesson observer may not give individual feedback from a series of short informal lesson observations.

Informal lesson observations do not always need feedback because they are often information gathering exercises.

- **Evaluation of teacher professional development**

If the informal lesson observations are used to assess the effectiveness of a teacher development workshop, then the observer should share a general email or deliver a general presentation about what they saw in lessons.

It is important that this feedback is not judgemental and does not criticise individual teachers.

- **Formal lesson observation feedback**

If the observer is coaching teachers or carrying out a *formal observation*, the observer should use specific examples of what they saw students doing in the observed lesson.

For example:

Specific Observation:

When you made the silent signal of putting your finger on your mouth the whole class stopped talking.

Specific Observation:

You asked a closed question and 4 students put their hand up.

Specific Observation:

In minute 15 I saw Arianit and Liridon were not engaged in the lesson and were talking to each other.

- **Questioning techniques**

The observer should ask the teacher questions to elicit what might have been done differently.

The observer should use questions to lead the teacher to their own conclusion about what they could have done differently.

For example:

Specific Observation: In your presentation you asked students What.... ? and 4 students put their hand up.

Question to teacher: How could you have engaged more of the class?

Answer: You could have used the **Think/Pair Share strategy**. First ask the question. Then tell students to talk with their partner first. Then ask them to put their hand up to tell the answer to the whole class.

- **Use evidence not opinion**

The observer should not give an opinion without evidence or give advice in the first person. The observer should base their advice on proven pedagogical practice.

For example:

Specific Observation: In your presentation you asked students What.... ? and 4 students put their hand up.

Do not say:

*"I would have used **the think pair strategy** with my students."....."*

Say:

*"It is good practice to use **the think pair strategy** with students"*

Bibliography

Centre for Teaching Excellence (2019). Rubrics: Useful Assessment Tools | Centre for Teaching Excellence. [online] Available at: <https://uwaterloo.ca/centre-for-teaching-excellence/teaching-resources/teaching-tips/assessing-student-work/grading-and-feedback/rubrics-useful-assessment-tools>.

Cornell University (2019). Using Rubrics | Center for Teaching Innovation. [online] Cornell.edu. Available at: <https://teaching.cornell.edu/teaching-resources/assessment-evaluation/using-rubrics>.

Education Endowment Foundation (n.d.). Teaching and Learning Toolkit. [online] EEF. Available at: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit>.

EEF. (n.d.). Written marking. [online] Available at: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/evidence-reviews/written-marking>.

Education Endowment Foundation (2021). Feedback. [online] EEF. Available at: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/feedback>.

Effective classroom observation in primary and secondary schools (2014). [online] Available at: <https://www.estyn.gov.wales/system/files/2020-07/Effective%20classroom%20observation%20in%20primary%20and%20secondary%20schools%20-%20October%202014.pdf> [Accessed 27 Jun. 2022].

Hattie, J. (2010). Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning. Routledge, Milton Park, UK.

Ho, A. and Kane, T. (n.d.). The Reliability of Classroom Observations by School Personnel. [online] Available at: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED540957.pdf> [Accessed 27 Jun. 2022].

Prince, M. (2004). Does Active Learning Work? A Review of the Research. *Journal of Engineering Education*, 93, 223-231

Tomlinson, C. A. (2014) *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*, 2nd Edition

William, D; Thompson, M. (2008) *Integrating Assessment with Learning: What Will It Take to Make It Work?* In: Dwyer, CA, (ed.)

The Future of Assessment: Shaping Teaching and Learning. (pp. 53-82).
Routledge: New York, NY, USA

William, D (2011) *Embedded Formative Assessment.* Solution Tree Press

William, D. and Leahy, S. (2015). *Embedding formative assessment: practical techniques for K-12 classrooms.* West Palm Beach, Florida: Learning Sciences.

www.sec-ed.co.uk. (n.d.). Teaching practice: Hinge questions. [online] Available at: <https://www.sec-ed.co.uk/best-practice/teaching-practice-hinge-questions>.

Kosovo Legal
Services Company

IBE

EDUCATIONAL
RESEARCH
INSTITUTE

Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije. Njen sadržaj je isključiva odgovornost projekta KosEd i ne odražava nužno stavove Evropske unije.